

(Hekayə)

Başı qeyli-qaldan açılmırdı, iş yox, güc yox, evdə də danlaq-məzəmmət. Mağazanın qabağında daşın üstündə oturmaqdan daş da par-par yanır, şalvarının arxası da. Günortalar gün şaxıyanda şalvarın dalına baxsan saçını-başını düzəldə bilərsən. Bu gün də səhər açılandan Umud əlini gah qoynuna qoyur, gah da dizlərini qucaqlayır, topa yomurlanır, duruxmuş at kimi ora-bura boylanırdı. Dükənçi Vaqif onu çağıranda Umud əvvəl inanmadı, neçə vaxt olardı onu heç kim belə ürəklə çağırmamışdı, çağırırdı da, astadan üz-gözünü turşudub çəmkirərdi ki, ya yoldan çəkili, ya da ələ-ayağa dolaşma. Özü də razılaşmışdı ki, onun külli-ələmə zərə qədər xeyri yoxdu. Allahın pensiyasını da çox görmüşdülər Umuda. Vaxt-vədə yetişəndə gedib çömbəlmışdi pensiya idarəsinin qabağında, onlar da ha ələk-vələk eləmişdilər, Umudun sənədlərini tapa bilməmişdilər. Umud bir neçə gün idarənin qabağında daşları parıldadandan sonra əllərini həmişəki yerinə -qoynuna bərk-bərk sıxıb qayıtmışdı evə. Evdə heç soruşmamışdılar ki, ay Umud nə oldu, düzəldə bildinmi? Öz evinə xəlveti gəlməyindən hər şey gün kimi, ya da ələ şalvarının dalı kimi aydın idi. İndi Umud adını ucadan eşidəndə dik atıldı, ələ atıldı, az qaldı yerə düşməyə, ələ göydə qala. Dükənçi Vaqif onu ələ belə çağırmazdı, borcu yox, xərci yox. Aləmin Vaqifə borcu olsa da, Umudun borcu olmazdı. Ölərdi acından, yanardı susuzluqdan, bir adamdan borc alıb yeməzdı, içməzdı. Beş addım yolu Vaqifə çatınca ürəyindən min cür fikir keçdi. Nə deyib danlayacaq? Nə deyib tərifləyəcək? Heç nə! Neyləmişəm ki? Heç nə! Sonuncu 'heç nə'hi deyəndə üşəndi, necə yəni heç nə? İnsan bu yaşda, bu zamanədə heç nə etmərsə, niyə yaşayır? Umuda ələ gəlirdi ki, qocalmır, yaşlanmır, anqlamır, kökəlmir. İllər asta-asta gəlib Umudun parıldayan altına yığılsa da, görkəmində dəyişikliyi hiss olunmurdu. 30 il qabaq necəydisə, indi də eləydi. Nə bilsin, bəlkə zamanənin də yadından çıxıb, zaman da gəlib oturduğu daşın yanından sivişib keçib, Umudu narahat etməyib ki, səksənər. Vaqifə çatmaq-çatmaz bir də hər şeyi ölçüb biçdi, əmin oldu ki, bu nədirsə, təzə söhbətdir. Köhnə söhbət ola bilməzdı, çünki min ildir Umudun heç kimlə sözü-söhbəti düşməmişdi.

Bəs, sözü-söhbəti düşməmişdisə, bu təzə söhbət hardan çıxdı? Vaqif Umudu görcək gülümsündü. Umud birtəhər oldu. Gör nə vaxtdı bir inni-cinni ona gülümsəməyib, xoş söz deməyib. Umudun içində nələrsə tərpendi, yerini dəyişdi. Bir istədi o da gülümsəyə, qorxdı. Qorxdı ki, birdən gülümsəməyi yadından çıxsa, bu hərəkəti də eybəcər ola, Vaqifin də üzündən gülüş çəkilsə, yenə əvvəlki don-donuşluq başlasa. Özün yığıb-yığıdırıb birtəhər dodağını qaçırıb gülümsədi. Və elə o anda başa düşdü ki, hər şey dəyişdi, o daha əvvəlki Umud olmayacaq. Şalvarını yuxarı çəkəndə hiss elədi ki, göbəyi də var, əli bədəni-nə deyəndə özü özünü milyon ilin yuxusundan oyatdı. Başının içindən uğultu keçdi, dərinə nəfəs aldı, içində illərlə tutduğu onu boğan hava ağız-burnundan çölə fontan vurdu. Yaxınlaşıb düz durdu Vaqifin qənsərində, gözünü dikdi gözüne. Vaqif gülümsəyə-gülümsəyə təzədən səsləndi:

- Umud, yaxın gəl, babanın balası.

- Onda Umud özünə gəldi, qanrılıb baxanda nəvəsini gördü. Vaqif də qamarlayıb yığıdığı konfetləri balaca Umudun əlinə sıxışdırdı:

- Anana de axşam nənənə gələcəyik, darıxmasın. Atan nətərdi?

Balaca Umud "yatıb", dedi, Vaqif dərinə ah çəkdi:

- Get, baba qurban, get evə

Umud bir uşağa baxdı, bir Vaqifə, istədi qucaqlayıb nəvəsini bağrına basa, nəvəsi dönüb gəldi, Umudun əlləri açıqda qaldı. Özünü tox tutub mağazadan çıxdı.

Asta-asta gəlib oturdu daş evinin üstündə.

Bir çimdik işıq qonmuşdu daşın başına, bu işıq nə Günəşin, nə də Ayın işığı idi. Bu daş da burdakı daşlara oxşamırdı, hardan düşmüşdü bura, kim gətirmişdi, bəlli deyildi. Heç özü də bilmirdi niyə həmişə bu daşın üstündə oturur, düz-dünyanı qoyub, niyə bu daşdan başqa heç yerdə qərar tutmur. Arada götürüb başqa yerə qoyurdu, amma necə olurdusa, bir də baxırdı ki, daş həmin köhnə yerində, bir çimdik işıq da başında, Umud da əli qoynunda daşın üstündə. Hamının günəşi başının üstündən çıxsa da, Umudunku altından şəfəq saçırdı. Umuda ələ gəlirdi ki, daşın parıltısı içindən keçib onu aydınladı, oturanda hamı onun nə düşündüyünü,

barışacaq, Əliyə dayaq olacaq. Yavaş-yavaş toran düşməyə başlayırdı, naxır kəndin yuxarisından asta-asta selinti kimi dolurdu küçələrə. İnek-camiş Umudun o yan-bu yanından keçir, çataçatda hürküdürlər. Fikir Umudun ürəyini üzürdü, papiros çıxarmaq istədi. Əlini şalvarın cibində tam gəzdirdəndə sonra başa düşdü ki, orda nə papiros var, nə də kibrit. Amma bir şeyi anlama bilmədi ki, o, papiros çəkən idi, ya yox! **O biri cibini də qaranlıq hində yumurta axtaran kimi yoxlayan sonra papiros əvəzinə bir urvatlı ah çəkdi. Ayağa qalxıb parıldayan şalvarına tumar çəkib evin yolunu tutdu. Ona ələ gəldi ki, bu yolu min il bundan qabaq gəlib, indi qayıdır. Yolda yenə fikir Umudu götürdü. Gün hardan çı-**

Umud

nə hiss etdiyini görür, bilir. Odur ki, onunla çox danışırlar, hər şey hamıya bəllidir. Görən Vaqif bizə niyə gələcək, o ki bizzi saymazdı, qohum olmağımıza həmişə peşmanlıq çəkib. Oğlu Əli Vaqifin qızını qaçıranda daş atıb başını tuturdu, deyirdi, bir həsirdilər, bir Məmmədnesir. İş-ışdən keçmişdi deyə qızıyla qanlı-bıçaq olmuşdu. Arvad-uşağına da qızıyla görüşməyi qadağan etmişdi. İndi nə olmuşdu birdən-birə qonaq gəlirdi, nəvəsini belə əzizləyirdi. Məəttəl qalmalı işdi. Düzdür, toya xalasının əliylə kömək etmişdi, amma tapşırması ki, bir daş alta, bir daş üstə, heç kim bilməsin. Toyda Umud çox sevinmişdi, oynamışdı, amma yenə sayı salan olmamışdı. Paltarları fərli deyildi, nə olsun, bəyəm hər şey paltarla düzəlir? O qədər arvadının qənsərində şıdırğı oynadı, bəyin o tərəfinə bu tərəfinə keçdi! Nə arvad, nə də Əli Umudla göz-gözə gəlmədi, onunla oynayan olmadı. Bəyi tərif elədiklər atasını çağırmadılar, toy qurtardı, nəməri yığıb hesab-kitab elədilər, Umuddan soruşmadılar ki, nəyi necə edək. Borcu-xərci qayıtdılar, özlərinə də bir az qaldı, onu da verdilər Əliyə. Əli də demədi ki, ay dedə, bəlkə cibində pulun-paran olmasın, bədən üçdən verim, lazımı olar. Umud incimədi, vur-tut bir oğlu var, xoşbəxt olsun bəsdür. Şükür Allaha, yaxşı yerə ilişib, vaxt gələr Vaqiflə də barışar. Vaqif ələ belə adam deyil, pulunu balta kəsməz. Neyləyəcək, əvvəl-axır

xıb, Vaqif belə canıyananlıq edir? Gün deyəndə tutuldu. Gör nə vaxtdandır gündən, aydan, həftədən xəbəri yoxdur. Bircə onu xatırladı ki, keçən cümə axşamı plovun qoxusu evi bürümüşdü. Necə olmuşdusa, o gün adı arvadının dilindən düşmürdü. Qazanın başına fırlananda göz-gözə gəlirdilər, Cəmilə lapdan kövrəlib pıçıldadı: "Səninçün bişirmişəm, ay Umud." Umud heç o plovdan yemədi, amma nə sirdirsə dadı indi də damağındadır. Öz özünə gileyləndi, çoxdandı iştaham yoxdu, Allah eləməsin xəstələnb yatağa düşərəm, evim yıxılır. Son zamanlar iy də bilmirdi, bircə hardansa xaraba yurdun nəm havası dolurdu burnuna. Evlərinə qədər yol qurtarmaq bilmirdi. Küçənin hər tərəfindən kölgə salan ağacların nə yaşılı həməni yaşıldı, nə qoxusu, nə də kölgəsi. Dünyanın qaranlığından sökülüb qalmış kölgələr indi boza çalır, gümüşü olmuşdu. Doqqazlardan arvad kimi asılan lampaların hava qaraldıqca üzü gülmür, eyni açılırdı. Umud ta uşaqlığından quşları sevirdi. Az qalırdı onlarla birgə qanadlına, uça, dünyaya bir də quş gözündən baxsa. Amma indi nədənsə nə quşlar gözə deyir, nə də Umudun içində kəpənək kimi uçuşan nəğmələri. Axır zamanlar səslər onu dəli eləyirdi. Eşitdiyi səslər dünyanın dibindən gəlirdi, hamının səsi əks-səda verirdi. Arabir başqa

səslər də gəlir ki, bu dünya səsləri deyil, ayrı səslərdir, ha qulaq verirdi anlama bilmirdi, sanki bu səslər bükülmüşdü, açıq deyildi. Bu səslər köhnə, qədim xatirə səslərdi. Arada içindən danışanda ona ələ gəlirdi ki, özünün də səsi getdikcə pas bağlayır, köhnəlir və canından qopub tökülür. Evlərinin yolu Kürün qırağında yetim uşaqlar kimi gözlərini çaya dikən yulğunluqların arasından keçirdi. Hər dəfə burdan keçəndə istidən tərlemiş yulğunları aralayıb Kürə baxırdı, baxırdı ki, birdən nəse görər. Axşam vaxtı Kür vahiməli olur, mısırığı sallayıb axır, qeyzlənir ki, kəh-kəşanını gören yoxdur. Umud qaranlıqda Kürə baxanda Kür də hiss edirdi, səs çıxarırdı, nazlı gəlin kimi saçını-başını düzəldir, qayalara çırpınıb ehtirasla vurnuxurdu. İndi də adəti üzrə yulğunları aralayıb Kürə baxanda hiss etdi ki, özü qaldı bəndin üstündə, gözləri yulğunların arasından qaranlıq tunellə ildırım sürətiylə çayın yatağına düşdü, hər yeri gəzdirdi, hər yerə baxdı. Kür qurmuşdu, yatağında tanıdığı-tanımadığı adamlar vardı - Umudun uşaqlığında batan qız, dünənlərdə batan iki qardaş Kürün quru yatağında oynayıb, bəziləri oturmuş, bəziləri isə ora-bura qaçırdı. Adamlar şüşə kimi şəffafdılar. Batandan bəri Kür onları yuyub-yuyub tərtəmiz etmişdi, hamısının üzündə müdhiş sevinc vardı. Gözü qonşu iki qardaşı aradı. Ordaydılar. Bir-birinə sarmaş-dolaş xoşbəxt-xoşbəxt çayın yatağında qaçırdılar. Unadı ki, bunların çaydan cansız bədənəri də belə çıxmışdı - sarmaş-dolaş. "Tövbe-tövbe" eləyib geri dönəndə ələ ildırım sürətilə də gözləri qayıdıb yerinə düşdü, ilahi, tələsə-tələsə axan kür dayanıb qurmuş, adam dəfinələri üzə çıxmışdı. Dayanmadı. Dayanmadı ona görə ki, nəse sirli-sehri qüvvə onu evə çəkirdi. Darvazalarına çatacaq qonşu arvadları bir-bir, iki-iki həyətlərinə, evlərinin qabağına yığırdılar. Adımlarını yeyinlədib, adamların yanından keçəndə fikirləşdi ki, kənd camaatında hörmət-izzət qalmayıb, "salam-sağol"ları da yoxa çıxıb. Aynabənddən keçib evə girəndə gördüyü mənzərədən duruxdu. Əli evin ortasında yorğan döşəkdə sir-sifəti ağappaq. Arvadı. Cəmilə yaxa-başını cırır, gəlin də sığınub Əliyə, ağılayır. Bilmədi neyləyə! Gah arvadına, gah da Əliyə tərəf qaçdı, var gücüylə qışırırdı! Nə olub, uşağa? Niyə ulayırsız? Bu qışırığın qabağında heç kim danışmadı, hamının fikri-zikri Əlidəydi. Ona ələ gəldi ki, öz əli ilə qapıya, pəncərəyə vurduğu mısırclar laxlayıb, yerindən çıxıb. İndi hər şey əsəcək, heç nə yerində olmayacaq.

Arvadı ona cavab verməkdənsə, qınadı:

- *Bu tiffili buraxıb hara getdin, ay Umud?*

- *Vallah, bir yere getməmişdim, səhər açılandan mağazanın qabağında yam, inanmırsan, qudandan soruş.*

Ağzında qaldı ki, çöldən Vaqiflə arvadının səsi gəldi. Vaqif otağa girəndə gəlin qaçıb boynunu qucaqlayıb, elə oxşama dedi ki, Vaqif də qoşuldu qızına. Umud bilmirdi neyləsin? Onun üstünə cumur, bundan soruşur, hamı lal kar ora-bura baxırdı. Bu vaxt gözü nəvəsi Umuda sataşdı. Uşaq günorta babasının verdiyi konfeti balaca ağzında oynatdıqca ovurdları şişirdi. İçəri Molla Məlik girəndə hər şey Umuda çatdı. Vay, ağacın bahar üzü görməsin, ay Məlik! Gen dünyada olub qalanım bir Əli idi, onun da üstünə gəldin. Özünü birtəhər çölə atdı. Hava qaralırdı, kənd gecə kədərini yorğan kimi üstünə çəkirdi. Qapıdan çıxıb özü də bilmədən mağazaya tərəf gətdi. İlahi, bir uşağı mənədən niyə alırsan? Axı mən nə gün görmüşdüm ki, bu zülmü də mənə rəva gördün? Daş evinə çataçatda gördü ki, həmişə parıldayan daşı parıldamır. Lap yaxına gələndə Əli daşın üstündən qalxıb dedi:

- *Dədə, gəldim.*

- *Xoş gəldin, bala!*

İlham Əziz